Suomen Kiertovoima ry:n lausunto YmV:lle U 67/2023 vp:stä

27.11.2023

Suomen Kiertovoima ry:n lausunto ympäristövaliokunnalle U 67/2023 vp Valtioneuvoston kirjelmästä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi jätteistä annetun direktiivin 2008/98/EY muuttamisesta

KIVO kiittää mahdollisuudesta jättää lausunto. KIVO edustaa kuntien jätelaitoksia, jotka vastaavat jätelaissa kuntien vastuulle säädetyn jätehuollon järjestämisestä. Jäsenlaitoksemme toteuttavat asukkaiden jätehuollon kustannustehokkaasti ja vastuullisesti yhteistyössä yksityisten yritysten ja tuottajayhteisöjen kanssa. Edistämme kiertotaloutta turvallisesti ja terveellisesti.

Elintarvikejätteen vähentäminen

Elintarvikejätteen vähentämisen osalta KIVO katsoo, **että on kriittistä erottaa elintarvikejäte ja ruokahävikki toisistaan**. Vähentämistoimien tulisi kohdentua ainoastaan ruokahävikkiin, eli pois heitettyyn mutta syömäkelpoiseen ruokaan. Syömäkelvottoman elintarvikejätteen (sis. mm. hedelmien ja vihannesten kuoret, kahvinpurut yms.) vähentäminen ei ole tarkoituksenmukaista, taikka toimi ympäristövaikutuksia vähentävästi. On myös huomioitava, että syömäkelvottoman elintarvikejätteen määrän voidaan olettaa kasvavan kasvispohjaisen ruokavalion yleistymisen myötä.

KIVO korostaa, että sitovien tavoitteiden asettaminen kotitalouksille on vähintäänkin haastavaa, eikä niiden saavuttamista voida valvoa eikä seurata. Lisäksi KIVO katsoo, että kotitalouksien elintarvikejätteen vähentämistavoitteiden osalta ei ole tehty vaikutusarviota.

Tekstiilijätteet

KIVO katsoo, että tuottajavastuun rajaaminen tekstiileihin, jotka ovat saatettu markkinoille direktiivin voimaantulon jälkeen, on monista käytännön syistä johtuen toteuttamiskelvoton. On muun muuassa pohdittava, miten teknisesti poistotekstiilivirrasta voidaan erotella direktiiviä edeltävät tekstiilit. Toinen kysymys liittyy tämän lajitteluoperaation ja -infrastruktuurin rahoitukseen, sekä sitä myötä myös vastuuseen direktiiviä edeltävistä tekstiileistä. Merkittävä riski on, että kustannukset näistä lankeaisivat kunnille, mikä nostaisi asukkaiden jätehuollon hintoja useiksi vuosiksi, kunnes ko. tekstiilit ovat poistuneet poistotekstiilivirroista. Direktiiviehdotuksessa ei esitetä minkäänlaista ratkaisua edellä mainittuun haasteeseen, ja vaikuttaakin siltä, että tätä ei ole otettu valmistelussa lainkaan huomioon, vaikka kysymys on erittäin merkittävä ehdotuksen toimivuuden näkökulmasta.

Suomen Kiertovoima ry:n lausunto YmV:lle U 67/2023 vp:stä

27.11.2023

Kustannuksiin liittyvien kysymysten osalta KIVO haluaa myös nostaa esiin ehdotuksen epäsuhdan erilliskeräyksen aloittamisen ja tuottajavastuun voimaantulon osalta. Ehdotuksessa erilliskeräyksen on alettava, kuten aiemmassa direktiivin uudistuksessa on säädetty, vuodesta 2025 alkaen. Kuitenkin tuottajavastuujärjestelmän voimaantulon takarajaksi on asetettu 36 kuukautta direktiivin voimaantulosta. Suomessa erilliskeräysvelvollisuus on astunut voimaan vuoden 2023 alusta lähtien. Tältä osin näyttää siis siltä, että kunnilla on useiden vuosien ajan kustannusvastuu erilliskeräyksestä. Kuntien mahdollisuudet kehittää järjestelmää pitkäjänteisesti ja kustannustehokkaasti olisivat kuitenkin vähäiset tilanteessa, jossa järjestämisvastuu tulisi siirtymään tuottajille. KIVOn näkemyksen mukaan direktiivin uudistuksessa tulee varmistaa, että siirtymä jäsenvaltioissa jo olemassa olevista järjestelmistä direktiivin mukaisiin järjestelmiin olisi riittävän joustava, jottei niihin jo tehdyt investoinnit ja kehittämistyö valuisi hukkaan Suomessa ja muualla.

Tekstiilien keräyksen osalta KIVO toteaa, että komission ehdotuksessa sosiaalisille yrityksille annettu vapaus perustaa vapaasti keräyspisteitä muodostaa uhan järjestelmän toimivuudelle. KIVO katsoo, että keräysjärjestelmän tulisi olla keskitetysti yhden tahon hallinnoima, jotta järjestelmä voisi toimia järkevästi. Esimerkiksi Hollannin jo käyttöön otetussa tekstiilien tuottajavastuujärjestelmässä kaikkien keräyspisteiden tulee olla kunnan hyväksymiä. Lisäksi KIVO huomauttaa, että ehdotuksessa sosiaaliset yritykset olisivat viranomaisvalvonnan ulkopuolella. Nämä seikat johtaisivat järjestelmän ”vuotamiseen”, jolloin merkittävää osaa tuottajavastuun kohteena olevasta jätevirrasta ei voitaisi kontrolloida taikka tilastoida.

KIVO katsoo, että tekstiilijätteen vientiä kolmansiin maihin tulisi hillitä, mutta katsoo että kaiken erilliskerätyn tekstiilin luokittelemisessa jätteeksi seuraisi merkittävästi hallinnollista taakkaa alan toimijoille, ja toivoo että tavoitteen saavuttamiseksi etsittäisiin vaihtoehtoisia toteuttamistapoja. Lisäksi KIVO katsoo, että EEJ (ei enää jätettä)-prosessin tuominen poistotekstiileihin on todennäköisesti erittäin vaikea toteuttaa muun muassa tekstiilijätteen heterogeenisen laadun vuoksi.

Direktiivissä mainitaan, että tekstiilien erilliskeräysaste laskettaisiin ”*prosenttiosuutena, joka saadaan jakamalla jäsenvaltiossa tiettynä kalenterivuonna erilliskerätyn tekstiili- ja jalkinejätteen paino sekalaisen yhdyskuntajätteen seassa kerätyn tekstiili- ja jalkinejätteen painolla.”* KIVO huomauttaa, että tämä laskentatapa poikkeaisi muissa jätejakeissa nykyhetkellä käytössä olevasta laskentatavasta, ja että kirjaus on yksi konkreettinen esimerkki siitä, että komission ehdotus on huonosti valmisteltu.

KIVO katsoo, että olisi vielä harkittava sitä, olisiko jalkineet sisällytettävä tuottajavastuun soveltamisalaan tässä vaiheessa. Ehdotuksen mukaan kaikki kerätty poistotekstiili tulisi kerätä samoihin astioihin. Jalkineet tekstiilien joukossa aiheuttaisivat kustannusten nousua sekä kerätyn aineksen laadun heikkenemistä lajittelussa ja käsittelyssä. KIVO pyytää

pohtimaan, voisiko jalkineet lisätä tuottajavastuun ja erilliskeräysvelvoitteen alle myöhemmin, esimerkiksi direktiivin seuraavan uudistuksen yhteydessä.

U-kirjelmän sivulla 6. mainitaan, että tuottajien vastuulla olisi ”*kerättyjen sekalaisten yhdyskuntajätteiden koostumustutkimuksen suorittaminen*”. Direktiiviehdotuksessa tällä kuitenkin tarkoitetaan tuottajien kustannusvastuuta, ei suorittamisvastuuta. Kohta tulisikin korjata vastaamaan direktiiviä.

Lopuksi KIVO katsoo, että koska ehdotuksesta puuttuvat varsinaiset kierrätys- ja muut tavoitteet, tulisi tuottajien vastuu koskemaan tältä osin vain tekstiilien keräystä. Poistotekstiilien käsittelyyn ja jalostukseen kierrätysmarkkinoille kohdistuvien investointien tulevaisuus jää avoimeksi. Tällä hetkellä EU:n alueella on valtava vaje tulevan erilliskerätyn poistotekstiilin käsittely- ja jalostuskapasiteetista sekä jäteperäisten tuotteiden korkean jalostusasteen käyttökohteista.

Valtioneuvoston kanta

KIVO kannattaa valtioneuvoston kantaa siinä, että valtioneuvosto suhtautuu varauksellisesti elintarvikejätteen vähentämisen sitoviin tavoitteisiin kotitalouksien elintarvikejätteen osalta, tuottajavastuun määrittelemiseen yksityiskohtaisemmin kuin jo voimassa olevassa jätepuitedirektiivissä, sekä kaiken kerätyn tekstiilituotteenkin määrittelemiseen jätteeksi.

KIVO katsoo kuten valtioneuvosto, että olisi tarkoituksenmukaisempaa asettaa kotitalouksille vain ei-sitovia elintarvikejätteen vähentämistavoitteita.

KIVO myös jakaa valtioneuvoston kannan siitä, että tekstiilien laajennettua tuottajavastuuta koskevien säännösten tulisi perustua pääosin tuottajavastuuta koskevien yleisten säännösten (nykyisen jätepuitedirektiivin 8–8 a artiklat) mukaisille vaatimuksille. Mikäli tekstiilien tuottajavastuun yksityiskohtainen sääntely katsotaan tarpeelliseksi, tulisi harkita sen siirtämistä omaan säädökseensä. Tekstiilien tuottajavastuuta ei myöskään KIVOn näkemyksen mukaan tulisi määritellä muista tuottajavastuualoista poikkeavalla tavalla, ja katsoo, että säännökset eivät ehdotetussa muodossa anna riittävästi mahdollisuuksia huomioida jäsenvaltioiden kansallisten jätehuoltojärjestelmien erityispiirteitä. KIVO katsoo, että tekstiileissä tulisi seurata 8 a:n mukaista kustannusvastuuta, eikä direktiivissä tulisi olla kustannusvastuuta koskevaa sääntelyä kahdessa eri kohdassa, artikla 8 a:ssa sekä 22 a:ssa.

Lisätietoja tarvittaessa antaa:

Matias Penttilä
Lakimies
+358 40 535 3088
matias.penttila@kivo.fi